

Dvojí vánoční zvěstování

Rudolf Steiner

Drazí přátelé!

Dovolte, abychom se dnes věnovali úvaze, jež bude navazovat na sváteční čas, na onen čas, který každoročně obnovuje vzpomínku, ale také bezprostřední prožitek mystéria na Golgotě. V běhu křesťanského vývoje máme vlastně tři taková sváteční období: Vánoce, Velikonoce a Svatodušní svátky. A můžeme říci, že tyto tři svátky člověka různým způsobem spojují s tím, v čem křesťanský vývoj spatřuje smysl celého pozemského dění. Tyto tři svátky se odlišují i ve vztahu k lidským duševním silám.

Svátek Vánoc se více pojí k pociťování. Je to také svátek, který je v jistém smyslu nejpobulárnější, protože jeho pochopení si žádá prohloubení pociťování, prohloubení citu, a protože je to svátek, který je člověku přístupný v nejširším okruhu.

Svátek Velikonoc, který předpokládá, že se člověk pozvedne k pochopení vlastního mystéria na Golgotě, vstoupení nadmyslové bytosti do vývoje lidstva, klade největší požadavky na lidské chápání. Je to svátek, který lidské chápání jaksi pozvedá na nejvyšší úroveň, svátek, který je přirozeně také všeobecně oslavován, nemůže však být stejnou měrou populární jako Vánoce.

Třetí svátky, svátky Svatodušní, vytvářejí především spojení mezi lidskou vůlí a nadmyslovým světem, zvláště světem, k němuž patří Kristova bytost jako taková. Převádění volných impulsů, které jsou pak zase přenášeny na svět, se člověku díky pravému smyslu Svatodušních svátků dostává do vědomí.

To, co lze nazývat křesťanským tajemstvím, je tak trojím způsobem zviditelňováno těmito ročními svátky. Jak přistupuje mystérium Vánoc k člověku, to si můžeme přiblížit nejrůznějším způsobem, a v průběhu let jsme právě u příležitosti vánočního svátku věnovali myšlence Vánoc pozornost z nej různějších hledisek.

Tentokrát bychom si připomněli něco, co může pochopit každý, kdo se na vánoční mystérium dívá z pohledu evangelií. V evangeliích se nám představuje dvojí zvěstování narození Ježíše Krista. Jedno zvěstování je takové, které je dáno chudým pastýřům pod širým nebem, jimž - ať už se říká, že to bylo ve snu nebo tak nějak - anděl zvěstoval narození Ježíše Krista. Máme zde co do činění s poznáním této události vnitřními duševními silami, které mají u těchto pastýřů z okolí rodiště Ježíše Krista zvláštním ráz. A v evangeliích se nám představuje druhé zvěstování, takové, které je dáno třem králům neboli třem mudrcům od východu. Ti se řídí - jak je nám řečeno - mluvou jedné hvězdy, která jim zvěstuje, že Ježíš Kristus přišel na svět.

Jsou nám zde připomenuty dva způsoby, jak dřívější lidstvo přicházelo ke svým vyšším poznatkům. I tady se jedná o něco, na co už vlastně v současnosti nepanuje správný názor. V současnosti vládne mnohdy představa, že lidé jednoduše mají nějaké vnímání, nějaké myšlení, a že toto vnímání, toto myšlení, zkrátka rozvinutí vnitřních duševních sil bylo v podstatě po všechna staletí a tisíciletí - i když bylo v dřívějších dobách třeba i primitivnější - přece jen v jádru stejné, jako je dnes. Z naší anthroposofické duchovní vědy ovšem víme, že se charakter lidské duše v průběhu věků měnil; že za starých časů, zhruba v sedmém, osmém tisíciletí poatlantské doby či dříve, se lidstvo zcela jinak dívalo jak na vlastní život, tak na povahu okolního světa, a že se pak tento charakter duše dál a dál proměňuje, až se pak stává tím, který známe jako rozumové rozčleňování světa v současnosti a jako čistě smyslové pojmání, které máme i v současnosti ve vnějších věcech. Tento vývoj postupuje od určitého staršího, instinktivního jasnozření přes náš současný charakter duše, aby

se v budoucnosti znovu obrátil k jistému druhu jasnozřivosti, ke zření světa, které má však být potom prostoupeno plným uvědoměním lidstva.

V době, kdy se na zemi událo golgotské mystérium, bylo staré jasnozření, jež bylo jasnozřením instinktivním, z větší části již, mohu-li to tak říci, ochromeno. Lidé sice měli jiný charakter duše než dnes, ale neměli už ani staré jasnozření; neměli už ani staré formy, aby na základě všelijaké moudrosti přesněji rozčlenili svět. Jak staří učitelé moudrosti, tak i instinktivní jasnozření bylo vyhaslé, když se k lidstvu přiblížilo mystérium na Golgotě. Avšak jeho zbytky se tenkrát ještě zachovaly, a evangelia, pokud jim správně rozumíme, nám to zřetelně připomínají. Takové zbytky se zachovaly u jednotlivých, vyvolených osobností. Takovými vyvolenými osobnostmi mohli být jednak chudí pastýři pod širým nebem, již měli díky svému vroucímu srdci určitou jasnozřivou sílu, která na ně sestoupila jakoby v snách; jednak to mohli být také takové osobnosti, které jsou nám ukazovány na vrcholu společenského žebříčku, jako tři mudrcové od východu, již si ze starých časů zachovali schopnost nahlížet díky jisté moudré nauce do chodu vesmírných událostí. A tak mohli chudí pastýři v jakémsi snovém prožívání, v jakémsi vnitřním vnímání vidět, jak se k nim blíží to, co se naplnilo v události zrození Ježíše Krista. Na druhé straně dokázali tři mudrcové od východu rozvinout takovou vědu, že ze sledování vesmírných jevů, jevů na obloze, byli schopni poznat, co významného, překračujícího obvyklý běh života, se na zemi událo. Jsou nám tedy připomenuty dva zcela určité, avšak navzájem odlišné způsoby poznávání. Podívejme se nejprve na to, co si tři mudrcové od východu zachovali jako poslední zbytek staré moudré nauky. Je nám zřetelně ukázáno, že tito mudrcové dovedli rozluštit pohyby hvězd. Toto líčení tedy poukazuje na staré hvězdářství, na starý pohled na tajemství hvězdného světa, v nichž se vyjevovala i tajemství osudů lidstva. Toto staré hvězdářství bylo něčím jiným než hvězdářství naše. I to je sice určitým způsobem prorocké: dovede předpovídat průběh zatmění slunce a měsíce a podobně; naše hvězdářství je však pouze matematicko-mechanické. Naše hvězdářství mluví pouze o poměrech prostoru a času, pokud je lze matematicky vyjádřit. Staré hvězdářství, stará hvězdná moudrost však vyčetla z pohybu hvězd to, co se odehrává ve vnitřním životě člověka mimo prostor a čas, co se odehrává v prostoru a čase ve vyšším významu. Když si uvědomíme vědu dřívějšího lidstva, zjistíme, že tato hvězdná moudrost je v podstatě tím, co této staré vědě dávalo její obsah. Z hvězd lidé zjišťovali, co se děje na zemi. Hvězdný svět však pro ně nebyl onou abstraktní, strojovou věcí, kterou se stal dnešnímu lidstvu. Hvězdný svět pro ně byl něčím, co bylo plné života. U každé z planet pociťovali ve vesmíru něco bytostného. V podstatě rozmlouvali vnitřní duševní řeči s každou jednotlivou planetou tak, jak dnes vnější řeči mluvíme jenom člověk s člověkem. Lidem bylo jasné, že ve svém nitru duševně prožívají něco, co určitým způsobem odráží a opakuje dění odehrávající se ve velkém prostoru pohybem hvězd. Bylo to živé, duchem proniknuté nahlížení vesmíru. A člověk cítil, že je sám duchovním, že je duševním způsobem do tohoto vesmíru začleněn. Moudrost o vesmíru byla také pěstována ve školách, které lze nazývat školami mysterijními, v nichž byli žáci pečlivým, intimním, niterným způsobem připravováni, aby dokázali porozumět pohybu hvězd a na jeho základě lidskému životu na zemi.

Jakého druhu byly tyto přípravy? Tyto přípravy, přípravy právě na poznání hvězdného nebe a jeho působení, byly takové, že člověk byl už tenkrát, v době instinktivního jasnozření, vychováván k životu bdělejšímu než byl normální vnější život. Lidé širokých mas měli určitý druh instinktivního jasnozření. To odpovídalo charakteru duše, který byl méně bdělý než náš normální duševní stav. V žádném období vývoje lidstva nedovedl člověk myslet tak bděle, jak to dovede dnes. Nemohl dospět ve stejném smyslu jako dnes k matematice či geometrii. Lidský život byl po celou dobu existence člověka mezi narozením a smrtí životem spíše snícím, který však právě proto, že byl snící, vnímal okolní svět způsobem živějším než náš zcela bdělý život. A zvláštní je, že tenkrát za starých časů - řekněme ještě zhruba do druhého tisíciletí a dokonce ještě na počátku prvního tisíciletí před mystériem na Golgotě - v jejichž posledním doznívání tu byli takoví lidé jako oni tři mudrcové, byli jednotliví žáci mystérií uváděni do vědění, které je zcela podobné našemu vědění geometrickému nebo matematickému.

Pro nezasvěcenou veřejnost postuloval geometrii nejprve Eu- kleides. To však bylo jen sdělení geometrie nezasvěcené, široké veřejnosti. To, co Eukleides postuloval jako geometrii, žilo v mystériích už celá tisíciletí; bylo to však sdělováno jen vyvoleným žákům mystérií. U nich to působilo jinak, než jak to působilo později. Vypadá to zvláště a paradoxně, ale je to tak: tomu, co se u nás dnes učí už děti - naši geometrii, naše umění počítat - se v mysterijních školách učili jednotliví lidé, kteří k tomu byli zvláště vyvoleni, kteří byli v množství lidí považováni za zvláště způsobilé a kteří byli přijati do mystérií.

Často dnes můžeme slyšet, že v mystériích se učily tajuplné věci. Co do svého čistě abstraktního obsahu jsou tyto tajuplné věci stejné jako ty, kterým se dnes učí děti. Není to vůbec nic jiného a mysterijnost těchto věcí nespočívá v tom, že by snad byly dnes lidem neznámé, ale spočívá v jiném způsobu, jakým byly lidem podávány. Je samozřejmě něco úplně jiného, podává-li se obsah naší geometrie dětem prostě oslovováním jejich rozumu v epoše, kdy člověk od probuzení až do usnutí žije ve svém bdělém vědomí, nebo jestli se v epoše starého, instinktivního jasnozření se snovým charakterem vědomí podávaly tyto věci zvláště vyvoleným lidem se zralejším vědomím. Mezi lidmi dnes ne vždy panují správné představy o těchto věcech.

Podívejte, v orientální literatuře je básnická skladba o Varunovi. Ta mluví o tom, že se Varuna zjevuje v povětrí vanoucím jako vítr lesy, že se zjevuje v hromu blýskajícím z dešťových mraků, že se zjevuje v lidském srdci, když se vzchopí k vůli, že se zjevuje na nebi, když po něm putuje slunce, že je přítomen na horách ve šťávě sómy. V knihách dnes většinou najdete: co to je šťáva sómy, se vlastně neví. Lidé dnes ve své učenosti konstatují, že se neví, co to je šťáva sómy, přestože jsou lidé, kteří ji pijí po litrech a z určitého hlediska ji velmi dobře znají. Ale něco jiného je znát věci ze stanoviska mystérií a něco jiného ze stanoviska bdělého vědomí v profánním pocíťování. A můžete se dnes dočíst o kameni mudrců, který byl pěstován v jisté době, v níž byla podstata substanciality nahlížena prostě jinak než dnes. A dějepisci alchymie vám zase řeknou, že kámen mudrců není znám. Už několikrát jsem ve svých přednáškách naznačoval, že tento kámen mudrců většina lidí velice dobře zná. Neznají jenom jeho podstatu a nevědí, proč je tak nazýván. Většina lidí ho velmi dobře zná, protože ho vlastně používá po kilech.

U těchto věcí se zkrátka někdy jedná o něco úplně jiného než o to, co si dokáže představit naše dnes abstraktně-teoretické a životu odcizené, skutečnosti odcizené nazírání. Dnes nepanuje ani správné povědomí o tom, co to znamená být zralý a přijímat naši geometrickou či aritmetickou vědu při zcela jiném charakteru duše, než jaký je u dnešního lidstva. Na zvláštní povahu mystérií jsem ovšem poukázal ve svém spise „Křesťanství jako mystická skutečnost“. Ani takové důležité věci lidé obvykle nechápou správně; neberou je obvykle dostatečně do hloubi. Měli bychom pochopit, že tím, co bylo ve všech dobách podstatou mysterijnosti, byl způsob, *jakým* byly věci člověku podávány. A tak tomu skutečně bylo u matematických úvah, jejichž citový a plně lidský obsah ještě pocíťoval Novalis, když vnímal matematiku jako velkou báseň - to je něco, co v ní dnes většina lidí zcela jistě nenajde. Tak to bylo toto citové, avšak do matematických forem vylité pojímání světa, do něhož byl uváděn žák starých mystérií. A když bylo žáku starých mystérií takto podáno matematické chápání vesmíru, stal se z něj člověk s takovým pojímáním světa, jaké má být to, které je nám líčeno v podobě třech mudrců od východu. Matematika vesmíru, z níž se u nás stalo něco zcela abstraktního, pak odhalovala bytostnou podstatu, protože to, co odhalovala, je doplňováno něčím jiným, co tomu vychází vstříc. A tak bylo to, co jako *vnější vědění* odpovídalo staré kultuře, co se v podobě posledních zbytků dochovalo u mudrců, čeho se mudrcům od východu dostalo, podnětem ke zvěstování: zvěstování moudrou naukou, zvěstování vnější vědou.

Na druhé straně se rozvinulo vnitřní prožívání těchto tajemství lidstva u lidí obzvláště k tomu nadaných, jako byli ti, kteří nám měli být vylíčení v pastýřích pod širým nebem. U nich musely vnitřní síly, jež jsou v člověku, dosáhnout zvláštního stupně. Bezprostřední nazírání, imaginativní, instinktivně-imaginativní vnímání obrazů pak bylo tím, co se událo v lidstvu. Tak se vnitřním zřením ohlásilo chudým pastýřům pod širým nebem to, co jim vykrytalizovalo jako slova zvěstování: Zjevuje se Bůh v nebeských výsostech, a skrze něj může být pokoj u všech lidí dobré vůle.

Světová tajemství tedy promlouvala jak k tomu nejniternějšímu chudých pastýřů pod širým nebem, tak k tomu nejzevnějšímu, k čemu se dokázala v tehdejší době pozvednout lidská moudrost - světová tajemství promlouvala k mudrcům od východu. A ze dvou stran bylo zvěstováno velké mystérium pozemského života.

Co prožívali mudrcové od východu? Co se u takových žáků zvláště rozvinulo díky tomu, že byla do charakteru jejich duše uvedena matematika, když jejich duše dosáhla zvláštní zralosti? Podívejte, Kant o matematických poznacích říká, že jsou apriorní. Tím má na mysli, že jsou získány z vnějšího, empirického poznání, jsou získány ze zkušenosti. To je ovšem slovní mudrování. Tímto „apriorní“ není řečeno vůbec nic. Toto slovo nabude smyslu teprve tehdy, můžeme-li na základě duchovní vědy poukázat na to, že matematika stoupá z nás; že je něčím, co se z nitra člověka dostává do lidského vědomí. A odkud se bere? Inu, ze zážitků, které jsme prodělali před početím nebo před narozením v duchovním světě. Tehdy jsme žili ve velkém, širém vesmíru. Tehdy jsme prožívali to, co jsme mohli prožívat, než jsme měli své tělesné oči a tělesné uši. Tehdy jsme oproti životu na zemi prožívali apriorně. To, co se zde prožívá apriorně, dnes stoupá pro naše vědomí nevědomě z nitra. Člověk neví, pokud to jako Novalis nepřežije prostřednictvím takového tušení, že matematika - tizuje-li, tak zde vystupují zážitky z doby před narozením nebo početím. Pro člověka, který se na tyto věci dokáže dívat správně, je samotné matematické poznání důkazem toho, že před početím byl v duchovním světě. U těch, kterým to není důkazem života před narozením, je tomu tak, že zkratka nepřemýšlejí dost důkladně o jevech života, že nemají ani ponětí o tom, jaký je vlastně původ matematiky.

Žáci starých mystérií, jejichž duše měla onen charakter moudrosti, jaký se v podobě posledních zbytků zachoval u mudrců od východu, měli zřetelný dojem této skutečnosti: Budeme-li se na hvězdy dívat tak, že je pronikneme matematickými liniemi, našim počítáním, pak rozprostíráme vnějšími dálkami prostoru to, v čem jsme žili před svým narozením. A tak měl žák svátých mystérií pocit: Nyní žiji zde na zemi, svými očima se dívám ven do vesmírného prostoru a vidím to, co je prostorově kolem mne. V těchto jevech vesmírného prostoru jsem žil také před svým narozením nebo početím. Hvězdu od hvězdy jsem tehdy sám počítal to, co si zde nyní prostřednictvím matematiky uvědomuji jen jako napodobeninu; tehdy jsem vnitřními silami sám spěchal od hvězdy ke hvězdě; tehdy jsem žil v tom, co nyní jen konstruuji. -Tím si lidé uvědomovali všechno, co prožili před narozením nebo početím. Proto to také přijímali v posvátném smyslu. Proto také věděli, že to je duchovní svět, do něhož se tu vžívají, je to svět, v němž žili, než vstoupili na zemi. Toto vědění o světě, který člověk prožívá, než vstoupí na zemi, měli v podobě posledního zbytku mudrcové od východu; díky němu poznali, že se blíží Kristova bytost.

Odkud ale přišla bytost Krista? Přišla ze světa, který prožíváme mezi smrtí a novým narozením, a spojila se s životem, který prožíváme mezi narozením a smrtí. Něco takového, jako je golgotské mystérium, proto může odhalit věda, která pojednává o světě, jenž prožíváme mezi smrtí a novým narozením. Prostřednictvím této vědy bylo tedy mudrcům zvěstováno golgotské mystérium, mystérium Vánoc.

Když člověk žije zde na zemi a rozvíjí to, co mu jeho poznání přináší o okolním světě, co je mu impulsy k jeho jednání, k jeho sociálnímu životu, prožívá v sobě nevědomky ještě něco jiného. Neví to, ale stejně jako prožívá následné působení svého života z doby před narozením, prožívá i to, co pak prochází branou smrti a stává se obsahem života po smrti. To jsou síly, které jsou v zárodečné podobě přítomny již mezi narozením a smrtí a které se teprve v posmrtném životě rozvinou k plnému rozkvětu. Tyto síly působí s velkou intenzitou ve starém instinktivním jasnozření; a v podobě posledního zbytku působily díky jejich zvláštní vroucnosti ještě u chudých pastýřů pod širým nebem. V těchto silách žijeme zejména mezi usnutím a probuzením, když naše duše opustí tělesnost a žije ve vnějším prostoru. Pak žije takovým způsobem, jak bude žít vědomě teprve tehdy, až po smrti odloží vnější fyzické tělo. Tyto síly, které mohou ze světa snů, ze světa spánku pronikat ve zvláštních stavech do denního života, byly ve starém instinktivním jasnozření velmi aktivní. Chudí pastýři prožívali tyto síly a v nich se jim odhalilo to, co jim mohlo - z jiné strany než u tří mudrců - ohlásit golgotské mystérium.

Co se člověk dozvídá prostřednictvím sil, které jsou mu vlastní obzvláště mezi smrtí a novým narozením, jsou-li rozdmýchány v životě mezi narozením a smrtí jako u mudrců od

východu? Dozvídá se, co se děje mimo pozemskost. Je odnášen ze země do světa hvězd, v němž se nachází mezi smrtí a novým narozením. To byl svět, do něhož byli mudrcové od východu uvedeni: ze země do nebeského prostoru.

Co se člověk dozvídá prostřednictvím sil, které vystupují v nitru, zvláště ve světě snů, prostřednictvím sil, které vůbec pocházejí z lidského nitra? Dozvídá se, co se děje v nitru země. Působí tu především telurické síly, síly, které máme skrze své tělo, skrze to, že přebýváme ve svém těle. Ty působí obzvláště v tom, co prožíváme mezi usnutím a probuzením. I tady jsme ve vnějším světě, přednostně však v tom vnějším světě, který patří k zemi. Možná si řeknete: vždyť to odporuje pravdě, že jsme mimo své tělo. Neodporuje. Člověk vnímá vždycky jen to, co je mimo něj; to, v čem žije, nevnímá. Jenom lidé, kteří mají v některé oblasti obzvláště mizivé vědomosti a chtějí rozvíjet čistě jen fráze, dokážou pomocí frází lehce sklouznout po povrchu takových věcí a říci, že není důležité, aby byla založena duchovní věda na základě vědění získaného *mimo* člověka, neboť důležité je prý právě to, aby se člověku k vnějšímu přírodnímu vědění dostalo vědění prostřednictvím nitra. Inu, s takovým přívalem frází se dají zakládat darmstadtské školy moudrosti, člověk však zůstane pouhým frazérem, i kdyby takové školy zakládal. Jestliže to totiž budeme chápat správně, jedná se o následující věc: Dalo by se dokonce říci, že svět musíme popisovat zevnitř, abychom dospěli k nadmyslnu; pak se ovšem musíme dovnitř nejprve dostat, a to, co je pak vnější, musíme pozorovat z těla směrem ven a tělo musíme pozorovat nazpět. Keyserlingovy* řeči o pozorování z duševních hledisek se ale vlastně nechťejí dostat do lidského nitra a používají pouhé fráze. Proto je tomu také tak, že jsme-li ve stavu mezi usnutím a probuzením, ohlížíme se; dalo by se říci, že se ohlížíme svým pocíťováním do svého těla. Pocíťujeme tedy to, v čem naše tělo souvisí s pozemskostí; vždyť ono pochází ze země. Chudí pastýři pod širým nebem vlastně pocíťovali zjevení země ze svého těla, když to, co se událo, pocíťovali ve snovém stavu jako hlas anděla. To je úplně jiná strana:

*mudrcové z vědy o hvězdách,
pastýři ze zjevení země.*

A odpovídá zcela golgotskému mystériu, že zjevení přišlo ze *dvou* stran. Neboť přichází nebeská bytost, bytost, která až dosud nepatřila k zemi. To tedy musí člověk v jejím příchodu poznat z nebeské moudrosti. Tady člověk poznává, že z nebe něco sestupuje. - Má-li člověk moudrost pastýřů, poznává zemi; vcíťuje se do dění a života země, která vnímá příchod nebeské bytosti. Z jiné strany se zde ohlašuje totéž. Nádherně se tu setkala to, co je jako jednotná událost sdělováno lidem ze dvou stran.

A podíváme-li se nyní na způsob, jakým lidstvo přijalo událost na Golgotě, musíme říci, že v jednom i druhém případě tu byly již jen zbytky staré moudrosti. Už jsem poukázal na to, že golgotské mystérium bylo v prvních staletích našeho letopočtu pochopeno zbytky staré moudrosti, bylo pochopeno určitou gnózí. Potom se lidé stále více pokoušeli proniknout do události na Golgotě pouhým rozumovým rozčleňováním. A v devatenáctém století se v této oblasti vyznání objevil naturalismus. Z nadmyslového obsahu golgotské události už lidé nechápali nic. Z Krista se stal pouhý „mudrc z Nazaretu“, pojímaný naturalisticky. Začínalo být zkrátka nutné nové, duchovní pojímání mystéria na Golgotě. Nesmíme zaměňovat skutečnost golgotského mystéria se způsobem, jakým se lidé k této skutečnosti stavěli ve svém chápání.

Nuže, tento charakter duše, jaký měli pastýři pod širým nebem a jaký měli mudrcové od východu, se v době, kdy nastalo mystérium na Golgotě, zachoval v podobě svých posledních zbytků. To vše se v průběhu vývoje lidstva měnilo. Tyto věci se mění a prodělávají metamorfózy.

Co se stalo s moudrostí mudrců od východu? Stala se z ní naše matematika se svou astronomií. Mudrcové měli nadmyslové vědění, které bylo v podstatě velkolepou vzpomínkou na život před narozením. To se u nás scvrklo a odumřelo do podoby našeho matematicko-mechanického chápání nebe, kdy na vnější jevy už nepoužíváme nic jiného než zákony matematiky, zákony mechaniky. To, co stoupá z našeho nitra, právě když se podíváme na to, co nám zbylo jako matematická astronomie, je dnešní metamorfóza toho, co měli mudrcové.

A když se podíváme na to, co je naším vnějším smyslovým věděním, na pouhé zrakové a sluchové vjemy, tak je to zvnějšněné vnitřní vědění pastýřů pod širým nebem. To, co pastýřům pod širým nebem ještě ukazovalo vnitřní tajemství zemského bytí, nás nechává chladně se dívat na vnější svět v našem přírodovědném pozorování. Naše přírodovědné pozorování je dítětem moudrosti pastýřů. Avšak toto dítě je velmi nepodobné své matce. A naše matematika, z níž se stává astronomie, je dítětem moudrosti mudrců. Lidstvo tím muselo projít. Když naši přírodovědci sedí se svým suchým bádáním v laboratořích, v klinikách, nemají už s pastýři příliš mnoho společného, je to však přímočará metamorfóza moudrosti pastýřů. A naši matematikové jsou následníky mudrců od východu, následujícími je v přímočarém proudu. Vnější se stalo vnitřním, vnitřní se stalo vnějším. A tím jsme se v podstatě velmi vzdálili od pochopení mystéria na Golgotě; a to bychom si měli uvědomit. Ba, velmi jsme se tomuto pochopení vzdálili. Možná nejvíce se ovšem tomuto pochopení vzdálili mnozí z těch, kdo se dnes oficiálně nazývají kazateli a zvěstovateli křesťanství.

Silami poznání a pociťování a víry, které dnes v člověku působí, již golgotskou událost v její pravé podstatě ani nelze prohlédnout. Tato událost musí být vskutku nově nalezena. Z moudrosti mudrců se stala suchá matematika a nebe je nahlíženo už jen jejími obrazy; tato moudrost se uvnitřnila. Toto vnitřní musí být zase oživeno. Musí to zevnitř opět vystavět to, co je vnější.

Pokuste se nyní z tohoto hlediska pochopit obsah takové knihy, jako je moje „Tajná věda“. Mudrcové pohlíželi na hvězdné světy; v hvězdných světech viděli ducha, protože dovedli nahlížet do lidského prožívání před narozením. To se stalo abstraktním v naší matematice. Avšak tytéž síly, které vyvíjí naše matematika, mohou být zase oživeny, zintenzivněny v imaginativním nazírání. Pak se z našeho nitra zrodí svět, na nějž se, třebaže ho vytvoříme ze svého nitra, budeme dívat jako na vnější svět, který je nám opět jakoby Saturnem, Sluncem, Měsícem, Zemí, Jupiterem, Venuší a Vulkánem. Uvidíme nebe vnitřním nazíráním, tak jako mudrcové od východu vnímali vnějším nazíráním tajemství golgotského mystéria. Vnější se stalo vnitřním, dospělo až k abstraktnosti matematiky; vnitřní tedy musí být opět rozšířeno k vnějšímu vesmíru, když nás vnitřní nazírání opět povede k nové astronomii, k astronomii vnitřně prožívané.

Jen obrátíme-li se takto k novému chápání Krista, naplníme dnes určitým smyslem to, čím jsou Vánoce. Copak dnes mají Vánoce pro většinu lidí ještě nějaký zvláštní smysl? Stalo se velmi pěkným zvykem, který není nijak zvlášť starý, sotva 150 roků, činit symbolem Vánoc vánoční stromek. Vánoční stromek se objevil teprve v devatenáctém století. Cím je tento stromek? Můžeme podstoupit tu námahu, že se pokusíme najít smysl vánočního stromku. Právě když se namáháme a když víme, že vánoční stromek pozvolna roste, že narostl z malé větvičky, kterou nejprve nesl 6. prosince ve svých rukou Knecht Ruprecht, Mikuláš, právě když sledujeme historii vánočního stromku, přijdeme na to, že vánoční stromek má bezprostřední spojitost se stromem z ráje. Vědomí člověka je vedeno k rajskému stromu, k Adamovi a Evě. Co to znamená? Je to jeden způsob, jak je v naší době znovu zvěstováno golgotské mystérium.

Lidé se obracejí od mystéria na Golgotě zpět ke stvoření světa, k výchozímu bodu světa. Nechápují smysl spásy světa a obracejí se opět k Bohu tvořícímu svět. To se projevuje v tom, že pozvolna mizí vlastní symbol Vánoc, symbol jesliček, který tu byl tak velkolepě přítomen ještě ve vánočních hrách dřívějších staletí, a že nastupuje vánoční stromek, který je vlastně stromem rajským. Na místo náboženství Krista vstoupilo opět náboženství Jahva, a vánoční stromek je symbolem tohoto nástupu náboženství Jahva. A toto náboženství se ve znásobené podobě objevuje u lidí. Neboť Jahve byl jako jednotný bůh právem uctíván v době, kdy jeho národ se cítil jako jednotný národ, který neviděl za své hranice a očekával, že jednou naplní celou zemi.

V naší době mluví lidé o Ježíši Kristu a uctívají pouze Jahva. Neboť v jednotlivých národech, a to se ukázalo obzvlášť za války, se sice mluvilo o Kristu, byl to však jenom původní bůh, v dědičnosti, v přírodě žijící bůh Jahve. Vánoční stromek na jedné straně - a na druhé straně národní bohové, kteří nevystoupili až ke křesťanskosti: to bylo to, čím se lidé vrátili od pojmání golgotského mystéria k pojmání doby mnohem dřívější. V uplatňování národnostního principu, v hlásání toho, že jednotlivé národy jdou za svými bohy, spočívá

návrat do náboženství Jahva. Krista zapírají nejvíce ti, kdo ho chtějí uctívat v nějaké národní podobě.

Podívejte, musíme vzít v úvahu to, že v každém druhu zvěstování, ve zvěstování pastýřů i ve zvěstování mudrců, je dáno něco obecně lidského; neboť země je všem lidem společná. A když se pastýřům dostalo zvěstování země, tak se jim dostalo zvěstování, které nemůže být národně rozdílné, které se nemůže národně odlišovat. A když se mudrcům dostalo velkého zvěstování slunce, zvěstování nebes, přijali i oni něco všeobecně lidského. Jestliže totiž slunce svítilo nejprve na teritoriu jednoho národa, pak svítí na teritoriu národa druhého. Nebe je všem společné, země je všem společná. Křesťanstvím se v lidstvu probouzí to, co je zcela obecně lidské. To nám připomíná i zpodobení Vánoc, se kterým se setkáváme v dvojím zvěstování. Takové věci, které byly pro jiný charakter duše zcela pochopitelné, se dnes stávají pochopitelnými teprve díky duchovní vědě.

A jak se s touto duchovní vědou zachází?

Inu, zachází se s ní velmi podivně, právě ze strany těch, kdo se nazývají oficiálními zástupci křesťanství. Je mezi nimi jistě i mnoho takových, kteří v Dornachu viděli tzv. skupinu, s postavou Krista uprostřed, která má stát na východním konci dornašského Goetheana. Vy víte, že když tuto postavu Krista vysvětlují, tak ji vysvětlují tak, že nahoře je ideální tvář člověka, jak se mi jeví jako skutečná tvář Krista. Ti, kdo tuto postavu viděli, si vzpomenu, že to je ryze lidská, idealizovaná tvář. Teď, v poslední době, postava o něco pokročila, ale dokud byla ukazována, tak to byl dole až do poloviny dřevěný špalek, jak ho udělali dělníci. Neboť dole se v kroku bude vyjadřovat zejména vůle. Tato postava nahoře obklopena dvěma luciferskými postavami, jež jsou odděleny od postavy Krista, a dole dvěma postavami ahrimanskými. - Nuže, je jistý misijní kazatel, jenž nese jméno Frohn Meyer. Tento Frohn Meyer publikoval knížku o teosofii, která zcela vnějším způsobem pojednává také o antroposofii. Stojí tam - a nikoli tak, jako by to tomu muži býval někdo řekl, ale jako by tam sám byl a prohlédl si to - v tomto spise stojí, že v Dornachu má být zpodobeno křesťanství, které nahoře nese luciferské rysy a dole zvířecí znaky.

Mnohokrát jsem slyšel vyprávět, že člověk si může takovým zvláštním způsobem večer ověřit svůj stav, když přijde domů, lehne si do postele a na příkrývku položí cylindr. Pokud je cylindr jenom jeden, je člověk střízlivý, pokud jsou dva, je rozhodně opilý. - Nuže, kdo v Dornachu vidí postavu Krista nahoře s luciferskými rysy a dole se zvířecími znaky, ten byl jistě v situaci muže, který vidí dva cylindry, i když na příkrývku položil jenom jeden. Ta věc má velmi vážné pozadí; píše to totiž člověk, který je křesťanským misijním kazatelem. Objevuje se to ve spise, v němž stojí další věci se stejnou mírou pravdivosti. Ten člověk se před časem stal na jedné teologické fakultě doktorem teologie. Ten člověk učí na teologické fakultě, kde je zapsán jako docent. Dovedete si představit, jakou mírou pravdivosti může být proniknuto učením člověka, který má takovýto vztah k pravdě a který tvrdí, že viděl to, co tam popisuje.

Tak to dnes vypadá s pravdivostí těch, kteří chtějí oficiálně zastupovat křesťanství. A já se vás ptám: Nedokazují snad tito křesťanští, lépe řečeno antikřesťanští zástupci - antikřesťanští kvůli své nepravdivosti, prolhanosti - nutnost obnovy křesťanství? Nejsou tito lidé živým důkazem toho, že křesťanství potřebuje obnovu? Možná je také z tohoto důvodu nejsnáze pochopitelné, proč máme v těchto lidech ty největší nepřátele: protože se má ukázat, jací jsou tito lidé křesťané! To samozřejmě nechtějí. Chtějí dále lovit v kalných vodách, chtějí všude hlásat své pomluvy a nepravdy, a potom sami stát jako majáky křesťanství.

To bychom si dnes měli vzít k srdci, pokud myslíme na mystérium Vánoc: měli bychom pohlížet skutečně na zrození. Neměli bychom jenom povídat o Vánocích, a to ani ve svém pocitování, ale měli bychom pohlížet na to, co se v naší době musí nově zrodit. Právě křesťanství - to se musí vpravdě nově zrodit. Potřebujeme světové Vánoce. Duchovní věda chce být tím, co mezi lidmi světové Vánoce správně připraví.